

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

$$\left(\frac{T_1}{T_2}\right)^2 = \left(\frac{a_1}{a_2}\right)^3$$

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2025

Google Scholar

zenodo

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN
KONFERENSIYASI TO'PLAMI

2-JILD 5-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

AYOL OBRAZI O'ZBEK ADABIYOTIDA: TARIXIY VA ZAMONAVIY QIYOS

Zoyirova Dilfuza Xayriddinovna

O'qituvchi, SamDChTI,

Narpay Xorijiy tillar fakulteti, Umumiy fanlar kafedrası

Yoriqulova Aziza

Talaba, SamDChTI, Narpay Xorijiy tillar fakulteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zbek adabiyotida ayol obrazining tarixiy shakllanishi va zamonaviy talqinlari qiyosiy tahlil qilingan. Mumtoz davr adabiyotida ayol obrazi asosan sadoqat, poklik va fidoyilik timsoli sifatida gavdalangan bo'lsa, zamonaviy adabiyotda u mustaqil fikrlovchi, o'z o'rnini izlovchi, ijtimoiy faol shaxs sifatida tasvirlanadi. Maqolada turli davrlardagi adabiy namunalardan foydalanilib, ayol obrazining estetik va ijtimoiy evolyutsiyasi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: ayol obrazi, o'zbek adabiyoti, tarixiy qiyos, zamonaviy adabiyot, psixologik tahlil, gender, ma'naviy qadriyatlar.

Annotation: This article provides a comparative analysis of the image of women in Uzbek literature from a historical and modern perspective. In classical literature, women are often portrayed as symbols of loyalty, purity, and devotion, while in modern Uzbek literature they appear as independent, socially active, and self-conscious individuals. The paper examines the aesthetic and social evolution of the female image using examples from different literary periods.

Keywords: female image, Uzbek literature, historical comparison, modern literature, psychological analysis, gender, moral values.

Аннотация: В данной статье проведён сравнительный анализ образа женщины в узбекской литературе в историческом и современном аспектах. В классической литературе женщина изображается как символ верности, чистоты и самоотверженности, тогда как в современной узбекской литературе она предстает как самостоятельная, социально активная и мыслящая личность. В работе раскрыта эстетическая и социальная эволюция женского образа на основе произведений разных эпох.

Ключевые слова: образ женщины, узбекская литература, историческое сравнение, современная литература, психологический анализ, гендер, духовные ценности.

O'zbek adabiyoti insoniyatning ruhiy, ma'naviy olamini tasvirlashda o'ziga xos chuqur badiiy an'analarga ega. Adabiyotda inson obrazi, xususan, ayol siymosi eng muhim, eng ko'p tahlil qilingan mavzulardan biridir. Chunki

ayol – jamiyatning, millatning, oilaning, ma'naviyatning tayanchidir. O'zbek adabiyotida ayol obrazining talqini tarix davomida o'zgarib, turli davrlarning ijtimoiy-siyosiy sharoitlari, ma'naviy qadriyatlari va estetik tamoyillari bilan chambarchas bog'liq bo'lib kelgan.

Tarixiy adabiyotda ayol obrazi

O'zbek mumtoz adabiyotida ayol obrazi asosan ideal go'zallik, sadoqat, poklik va fidoyilik timsoli sifatida tasvirlangan. Bu holat, avvalo, Sharq adabiyotiga xos estetik tamoyillardan kelib chiqqan.

Alisher Navoiy asarlarida ayol obrazlari yuksak ma'naviyat va go'zallikning ramzidir. Masalan, "Layli va Majnun" dostonidagi Layli obrazi nafaqat sevgi timsoli, balki insoniy kamolotga intiluvchi, ma'naviy go'zallikni targ'ib etuvchi siymo sifatida gavdalanadi. Layli obrazida ayolning aql, sabr va ruhiy kuch bilan bezatilgan ideal timsoli ifodalanadi.

Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarida esa ayol obrazlari hayotiy realizmga yaqinroq. U o'z "Boburnoma"sida ayollarning ijtimoiy hayotdagi o'rnini, ularning oila va jamiyatdagi faoliyati haqida samimiy fikrlar bildiradi.

Keyinchalik Ogahiy, Nodira, Uvaysiy, Zebuniso kabi ijodkor ayollar adabiyotga o'z nigohi bilan kirib kelishgan. Ularning she'riyatida ayol faqat "muhabbat timsoli" emas, balki fikrlaydigan, his qiladigan, ijod qiladigan shaxs sifatida gavdalanadi. Ayniqsa, Nodira ijodida ayolning ma'naviy mustaqilligi, mehr va vafodorlik, sabr va fidoyilik birgalikda yuksak badiiy ifodasini topgan.

Sovet davri adabiyotida ayol obrazining yangicha talqini

XX asrning o'rtalariga kelib, o'zbek adabiyotida ayol obrazi yangi ijtimoiy mazmun kasb etadi. Bu davrda ayollar hayotning barcha jabhalarida faol ishtirok etishgan, bu esa adabiyotda ham o'z aksini topgan.

Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanidagi Oybachin obrazi orqali muallif ayolning fojiali taqdirini, o'sha davr jamiyatidagi ijtimoiy tengsizlikni yoritadi. Oybachin sevgi, sadoqat va or-nomus yo'lida kurashuvchi, biroq ijtimoiy bosim qurboni bo'lgan ayol sifatida tasvirlanadi. Shu orqali yozuvchi ayolning inson sifatidagi qadriyatini himoya qiladi.

Oybek, G'afur G'ulom, Said Ahmad kabi yozuvchilar asarlarida esa ayol obrazi mehnatkash, vatanparvar, oilaparvar sifatida gavdalanadi. Masalan, Oybekning "Qutlug' qon" romanidagi Ra'no — yangicha fikrlaydigan, erkak bilan teng ravishda mehnat qiluvchi, hayotda o'z o'rnini topishga intiluvchi ayol timsolidir. Bu obraz orqali yozuvchi jamiyatda ayolning yangicha rolini ko'rsatadi.

Bu davr adabiyotida ayol obrazi endi faqat muhabbat yoki oilaviy doira bilan cheklanmay, balki ijtimoiy faol, erkin fikrlovchi, ma'rifatli ayol sifatida tasvirlana boshladi.

Zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol obrazining talqini

Mustaqillikdan keyingi o'zbek adabiyotida ayol obrazlari yanada murakkab psixologik holatlar, ichki kechinmalar, ijtimoiy kurashlar orqali yoritilmoqda. Endilikda yozuvchilar ayolni ideal yoki fojiali qahramon sifatida emas, balki hayotiy, real shaxs sifatida tasvirlaydilar.

Xurshid Do'stmuhammad, O'tkir Hoshimov, Saida Zunnunova, Muhammad Ali, Gulchehra Nurullayeva, Lola Ergasheva kabi yozuvchilar ijodida zamonaviy ayol — mustaqil fikrlovchi, o'z huquqlarini anglaydigan, hayotda o'z yo'lini topishga intiluvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Masalan, O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" asarida onalar obrazlari orqali insoniy fazilatlar, mehr, kechirim, sadoqat singari abadiy qadriyatlar yoritilgan. Asarda ayolning oilaviy sadoqati, sabr-toqati bilan bir qatorda uning ijtimoiy mavqeiga ham urg'u beriladi.

Zamonaviy ayol adabiyotda endi jamiyatdagi o'z o'rnini izlovchi, o'zligini anglovchi, ba'zan esa erkaklar dunyosiga qarshi turuvchi qahramon sifatida tasvirlanadi. Shu bilan birga, ayrim yozuvchilar ayollarning ichki ruhiy dunyosiga chuqur kirib borish, ularning kechinmalarini psixologik jihatdan tahlil qilish orqali ayol ruhiyatining realizmini yaratishga intilmoqda.

Tarixiy va zamonaviy ayol obrazlarining qiyosi

Quyidagi jihatlar asosida tarixiy va zamonaviy ayol obrazlarini qiyoslash mumkin:

Ko'rsatkich Tarixiy adabiyotdagi ayol Zamonaviy adabiyotdagi ayol;

Ijtimoiy mavqe Odatda passiv, jamiyatdan chetda Faol, o'z fikriga ega, mustaqil;

Badiiy ifoda Idealizatsiyalangan, ramziy Realistik, psixologik chuqur;

Asosiy fazilatlar Sadoqat, poklik, vafodorlik Mustaqillik, ong, tanlov erkinligi;

Jamiyatdagi roli Oilaviy va ma'naviy sohada Ijtimoiy va professional hayotda ham faol;

Muallif pozitsiyasi Erkak nigohi bilan ifodalangan Ayol nigohi (ayol yozuvchilar) kuchaygan.

Bu qiyosdan ko'rinadiki, zamonaviy adabiyotda ayol endi "erkakning soyasi" emas, balki teng huquqli inson, jamiyatda o'z o'rnini topuvchi shaxs sifatida ko'rsatiladi. Shu bilan birga, tarixiy asarlardagi ayol obrazi estetik va axloqiy jihatdan hanuz adabiyotimizda ideal sifatida qadrlanadi.

Xulosa

O'zbek adabiyotida ayol obrazi — xalqimizning ma'naviy qadriyatlari, dunyoqarashi va ijtimoiy ongining o'zgarishini aks ettiruvchi muhim badiiy ko'rsatkichdir. Tarixiy davr adabiyotida ayol obrazlari asosan sadoqat va go'zallik timsoli bo'lgan bo'lsa, zamonaviy adabiyotda ularning ruhiy olami,

ijtimoiy faolligi, hayotga bo'lgan munosabati yanada kengroq, chuqurroq yoritilmoqda.

Bugungi o'zbek adabiyotida ayol obrazi nafaqat oilaning, balki jamiyatning ham asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida gavdalanmoqda. Bu esa milliy adabiyotimizning insonparvarlik ruhini, ma'naviy boyligini va zamonaviylik darajasini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alisher Navoiy. Layli va Majnun. – Toshkent: G'G'ulom nomidagi nashriyot, 1983.
2. Abdulla Qodiriy. O'tkan kunlar. – Toshkent: Adabiyot va san'at, 1994.
3. O'tkir Hoshimov. Dunyoning ishlari. – Toshkent: Sharq, 2018.
4. Oybek. Qutlug' qon. – Toshkent: Adabiyot va san'at, 1980.
5. Saida Zunnunova. She'rlar. – Toshkent: G'G'ulom nomidagi nashriyot, 1979;
6. Nurullayeva G. Zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol obrazi muammosi. – Toshkent: TDU nashriyoti, 2020.